

Bütçeyi ne kadar merak ediyorsunuz?

EMRAH AKIN

T24 Yazarı /
YMM / BDO Şirket
Ortağı

Kamu kesimi, Anayasa'ya göre her yıl en geç 17 Ekim'de, TBMM'ye inen bütçe kanun teklifleriyle, gelecek yıla ilişkin mali ve ekonomik beklentilerini de ortaya koymuş oluyor. Salt bu tarafla bakarsak, bütçe kanunları gelecek yıla ait kıymetli ekonomik ve mali ipuçlarını çıkarabileceğimiz metinler; ancak son birkaç yılın kamu maliyesi uygulama pratiği, bütçeleri daha az merak edilen belgelere dönüştürmüş durumda.

Her yıl tekrarlayan dev 'ek bütçe' uygulamaları, beklenmedik zamanlarda karşımıza çıkan radikal vergisel değişimler, kamu harcamalarındaki plansız ve kontrolsüz sıçramalar, bütçe dışı fonların/harcamaların yeniden popülerleşmeye başlaması ve benzeri tecrübeler bütçe metinlerinin kaybolan itibarının nedenlerini aslında bize izah etmiyor mu?

2024'te de dolaylı vergileri özellikle KDV ve ÖTV'yi çok konuşacağız. Özellikle istisna ve muafiyetler hedefte olacak... ÖTV kapsamındaki bazı malların maktu ve/veya nispi ÖTV'lerinin arttığını görmemiz de ÖTV kapsamına yeni malların girmesi de kuvvetle muhtemel.

2023 hem makroekonomik dengeler hem de kamu maliyesi bakımından zor bir yıldır. Enflasyon, kur dalgalanmaları, başta KDV ve kurumlar vergisi olmak üzere radikal vergisel değişiklikler ve yaşanan büyük deprem felaketinin sosyoekonomik maliyeti mali ve ekonomik planlama yapmayı neredeyse imkânsız hale getirdi. Özetle, seçim gölgesinde girdiğimiz 2023 bize yıl boyunca birçok kötü sürprizi yaşattı. Bütçe metinleri -eski itibarlarında olmasalar da- vergi ve finans profesyonelleri için hâlâ çok kıymetli ipuçlarını haiz kaynaklar. O nedenle, özellikle vergi penceresinden 2024 Bütçesi'nin söylediklerine bakalım...

2022 VE 2023'E TEK BÜTÇE YETMEDİ, 2024'E YETECEK Mİ?

Uzun zaman sonra bir ek bütçeyle 2022'de karşılaşmıştık. 2023 bütçesinin de -henüz deprem felaketi bile yaşanmamışken- ek bütçe ihtiyacı içinde olduğu görünüyordu ve sürpriz olmayan 1 trilyon 119 milyar TL'lik ek bütçeyle nihayet temmuz sonunda tanıştık. 2023 başında yaklaşık 3,2 trilyon TL olarak öngörülen toplam vergi gelirleri hedefi, ek bütçeyle tam 1 trilyon 71 milyar TL revize edilerek 4,27 trilyon TL'ye ulaşmış oldu. Ek vergisel tedbirler almadan, revize vergi hedefinin -nispi (oransal) dolaylı vergilerin vergi sistemimizdeki baskın rolü ve oransal vergilerin enflasyonist dönemlerdeki müspet performansı dikkate alınsa bile- tutturulmasının güç olduğu aşikârdı. Ek bütçenin kabulünden kısa bir süre önce, genel oranı yüzde 18'den yüzde 20'ye; indirimli oranı da yüzde 8'den 10'a çıkarılan KDV de bunun en büyük ipucu olarak karşımıza çıktı. Bunu yüzde oranı 25'e çıkan (banka ve finans kurumları için yüzde 30) kurumlar vergisi takip etti. Bu iki büyük ve radikal adımın, ek bütçenin öngördüğü vergi geliri hedefini artık rasyonelleştirdiğini söyleyebiliriz.

Şimdi 2024 bütçe teklifinin satır başlarına bakalım. Teklifte 8 trilyon 437 milyar TL gelir, 11 trilyon 89 milyar TL de gider öngörülüyor. Bu durumda 2024 sonunda bizi 2 trilyon 652 milyar TL bütçe açığı bekliyor. Bu açığın, GSYH'ye oranının da yüzde 6,4'ler mertebesinde olması muhtemel. Bütçe açığının GSMH'ye oranının en fazla yüzde üç olmasını öngören ve mali disiplin için çok önemli bir gösterge olan Avrupa Birliği Maastricht Kriteri'nin 2024 için de çok uzak bir hedef olduğunu bu aşamada not etmiş olalım.

2024'te vergi gelirlerinin yüzde 72,8 oranında artarak 8 trilyon 335 milyar TL'ye ulaşması planlanıyor. Teklifin ana vergi kalemlerine bakacak olursak; 2024'te Gelir Vergisi'nden 1 trilyon 206 milyar TL (yüzde 70,7 artış), Kurumlar Vergisi'nden 1 trilyon 314 milyar TL (yüzde 63,2 artış), Özel Tüketim Vergisi'nden 1 trilyon

Eğer son anda yasal bir değişiklik yapılmazsa, 'enflasyon düzeltmesi' 2024 boyunca en çok tartıştığımız konulardan birisi olacak. Mükellefler, enflasyonla darmadağın olmuş bilançoları düzeliyor diye sevinirken -özsermaye pozisyonlarına göre- beklenmedik vergisel yüklerle de karşılaşabilecekler.

409 milyar TL (yüzde 71,9 artış), dahilde alınan KDV'den -ret ve iadeler dahil- 1 trilyon 670 milyar TL (yüzde 76,8 artış) ve ithalatta alınan KDV'den 1 trilyon 671 milyar TL (yüzde 79,4 artış) gelir bekleniyor.

VERGİ GELİRLERİNİ YİNE DOLAYLI VERGİLER SIRTLAYACAK!

Dolaylı vergilerin mükellefin 'mali gücü dikkate almayan' ve bu taraflarıyla da adil olmayan vergiler olduğunu tartışmak yersiz. Ödenen 1 TL'lik bir dolaylı verginin farklı gelir düzeylerindeki mükelleflerin bütçesinde yarattığı olumsuz etki maalesef aynı olamıyor. Bu açıdan bakarsak, dolaylı vergilerin en ağır etkisini toplumun en büyük kesiminin, yani düşük ve orta gelir düzeyindeki mükelleflerin aile bütçesi görüyor. 2024'te de bütçe vergi gelirlerimizin büyük bir kısmını dolaylı vergilerle finanse edeceğiz. Kuvvetle muhtemel yeni dolaylı vergi regülasyonları da göreceğimiz 2024'te de 'mali gücü dikkate alan ve adil' bir vergi sisteminin özlemine çekmeye devam edeceğiz.

Not etmeden geçmeyelim, 'enflasyonla mücadele'nin kritik önemde olacağı 2024'te dolaylı vergilerin enflasyonu ciddi şekilde körüklemeye potansiyelleri de ciddi bir sorun olacağı benziyor. Burayı biraz açalım; 'mali çarpan' mekanizma-

sı (Çarpan=1/[1-Satış Fiyatı Üzerinden Tüm Oransal Vergi ve Paylar]) maliyetler ve fiyat arasında doğrusal olmayan bir ilişki yaratıyor. Yani, üzerinde nispi vergi olan bir malın maliyetindeki 1 TL'lik artış -mali çarpan mekanizması nedeniyle- perakende fiyata çok daha yüksek bir oranda yansıyor. Buna göre, oransal vergiler yükseldikçe, bu vergilerin uygulandığı mallardaki maliyet artışları, enflasyonu daha çok körüklüyor. Özetle, vergilendirme sisteminizde (nispi/oransal) dolaylı vergi ağırlığını artırdığınızda, vergi adaletini bozmakla kalmıyorsunuz; yarattığınız enflasyonla sosyal refahı da olumsuz etkilemiş oluyorsunuz. Kaldı ki bütçenin 'gider' bacağı da enflasyondan etkileniyor ve her 1 puanlık enflasyon artışı, bütçe giderlerine 25 milyar TL civarında ek bir yük bindiriyor. Para ve maliye politikası uyumunun, 2024 için de kritik önemde olduğunu düşünüyorsak, dolaylı vergi yapımızdaki yukarıda özetlediğimiz çarpıklıklara da neşter vurmamız elzem görünüyor.

2024'ÜN VERGİ FALINDA NELER VAR?

Eğer son anda yasal bir değişiklik yapılmazsa, 'enflasyon düzeltmesi' 2024 boyunca en çok tartıştığımız konulardan birisi olacak. Mükellefler, enflasyonla darmadağın olmuş bilançoları düzeliyor diye sevinirken -özsermaye pozisyonlarına göre- beklenmedik vergisel yüklerle de karşılaşabilecekler. Enflasyon düzeltmesinin vergisel neticelerini -özsermaye yapılarının sağlamlığı nedeniyle- en olumlu şekilde yaşayacak olan 'banka ve finans kurumlarının' bu düzenleme dışına çıkarılması da bu anlamda bizlere önemli bir sinyal olsun. 2024'te de dolaylı vergileri, özellikle KDV ve ÖTV'yi çok konuşacağız. Özellikle istisna ve muafiyetler hedefte olacak... ÖTV kapsamındaki bazı malların maktu ve/veya nispi ÖTV'lerinin arttığını görmemiz de ÖTV kapsamına yeni -özellikle de ithal bağımlılığı yüksek- malların girmesi de kuvvetle muhtemel. 2024'te enflasyon içinde bir durgunluk dönemi (stagflasyon) tecrübe edersek, dolaylı vergi performansımızdaki muhtemel ani ve radikal kayıp için, gelir ve kurumlar vergisi kanallarının -yeni sürprizlerle- hızlıca devreye sokulacağını da vurgulamış olalım.

Sıklıkla tekrarladığımız vergisel yapılandırma- larla yaratmış olduğumuz 'afila aklanmayı, bir alışkanlık haline getirmiş' mükellef grubumuz, yeni bir yapılandırma/af düzenlemesi heyecanını 2024'te de sıcak tutacaklar. Şahsi tecrübelerime göre, yeni bir düzenleme görmek bizi şaşırtmamalı.

Sonuç yerine...

2024'te kamu maliyesi tarafında en büyük ihtiyacımız, mali gücü dikkate alan, adil, kayıt dışı ekonomiyle savaşa odaklanmış, tüm kamu giderlerini sağlıklı şekilde karşılayacak güçte, şeffaf ve öngörülebilir bir vergi sistemi olacak. Cumhuriyet'in yeni yüzyılına da böyle bir vergi reformu yakışmaz mı? ●